

да му се даде. Печатът има две страни: той може да се постави въ услуга на цѣлъ народъ, но може да налага мнения, вредни на народнитѣ интереси, затова отъ значение е въ какви рѣще е поставено обработването на общественото мнение въ една страна.

Всички журналисти отъ предосвободителната епоха бѣха дълбоко обладани отъ мисълта да служатъ само на интереситѣ на своя народъ. И тѣ дадоха на печата насока строго национална, така че той стана вѣренъ изразителъ на стремежитѣ на народа къмъ църковно и политическо освобождение. Разбира се, българскиятъ печатъ въ Турция и въ чужбина, по политически съображения, не можеше да води съ еднакъвъ жаръ и свобода борбата за църковно и политическо освобождение. Печатътъ въ Турция бѣше стѣсненъ и се ограничаваше само съ църковната борба, а емигрантскиятъ, радвайки се на по-голѣма свобода, покрай искането на църковна иерархия предявяваше и претенции за политически свободи и правдини. Наистина, предпоставкитѣ за тѣзи искания бѣха наплатени въ народната душа. Общественото мнение бѣ подготвено до известна степенъ, но ако не бѣше печатътъ едва ли общественото мнение би могло да намѣри такъвъ силенъ, спонтаненъ изразъ, както презъ 70-тѣ години на XIX вѣкъ. Безспорно, трѣбва да се признае голѣмата заслуга на печата за разрешението на българския църковенъ въпросъ, както и за засилване революционнитѣ движения, които ускориха политическото освобождение на България.

Такова голѣмо значение сѣ имали за България първитѣ вестници и списания, чрезъ които единствено сѣ прониквали въ народа мислитѣ и идеитѣ на неговитѣ водители. Една строга граница между „вестникъ“ и „списание“ презъ предосвободителната епоха не може да се прокара, понеже и двата вида служеха на едни и сѣщи цели. Разлика можеше да се забележи по-скоро въ външната форма, отколкото въ съдържанието. Живнениитѣ народни проблеми (църковниятъ и народностенъ въпросъ, образованието и пр.) намираха еднакво мѣсто както въ вестницитѣ, тъй и въ списанията, съ тази само разлика, че вестницитѣ се стараеха да задоволятъ и бѣглитѣ, промѣнливи нужди на деня, докато списанията отдаваха по-голѣма тежестъ на народно-образователната проблема. Списанията насърчаваха образованието, разпространяваха обща поука и отговаряха отчасти на старитѣ „морализиращи седмичници“ отъ XVIII вѣкъ, сѣщевременно, обаче, тѣ преследваха, съ подигането на културното ниво, строго начертана задача: да подготвятъ духовно бѣдещата борба. Една слаба разлика между „вестникъ“ и „списание“ се забелязва и въ това, че списанията, редактирани отъ хора учени, съ по-спокойни темпераменти, поднасяха едно по-изчерпателно, по-научно, по-обективно обсъждане на проблемитѣ, докато вестницитѣ не бѣха въ